

DENETİMLİ SERBESTLİK BAĞIMLILIK PROGRAMI

Yazanlar

Kültegin Ögel

Figen Karadağ

Yeşim Can

Ender Altıntoprak

Hakan Coşkunol

Denetimli Serbestlik Bağımlılık Programı

Yazanlar

Kültegin Ögel

Figen Karadağ

Yeşim Can

Ender Altıntoprak

Hakan Coşkunol

Katkıda bulunanlar

Cüneyt Evren

Defne Tamar Gürol

Berna Uluğ

Türkiye Psikiyatri Derneği
Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları
Bilimsel Çalışma Birimi tarafından hazırlanmıştır.

Bu program T.C. Sağlık Bakanlığı Madde Bağımlılığı Tedavi Usûlleri Bilim Komisyonu Üyeleri tarafından
01/07/2009 tarihinde uygun görülmüştür.

Denetimli Serbestlik Bağımlılık Programı

© Türkiye Psikiyatri Derneği

(Tanıtım için yapılacak alıntılar dışında Türkiye Psikiyatri Derneği'nin yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.)

ISBN: 978 - 9944 – 5835 - 3 - 4

Dizi Editörleri

Kültegin Ögel

Figen Karadağ

1. Baskı: Nisan 2010, Ankara

Tasarım ve Uygulama:

BAYT Bilimsel Araştırmalar Basın Yayın ve Tanıtım Ltd. Şti.,

Ziya Gökalp Cad. 30/31, 06420 Kızılay, Ankara

Tel: (0312) 431 30 62

Baskı:

Tuna Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş

Bahçekapı Mah. 50. Sokak Nu.: 7 06370 Şaşmaz, Ankara

Tlf: 0(312) 278 34 84

Baskı Tarihi: 09 Nisan 2010

TÜRKİYE PSİKIYATRİ DERNEĞİ

ALKOL VE MADDE KULLANIM BOZUKLUKLARI BİLİMSEL ÇALIŞMA BİRİMİ

Denetimli Serbestlik Bağımlılık Programı

Yazarlar

Kültegin Ögel

Figen Karadağ

Yeşim Can

Ender Altıntoprak

Hakan Coşkunol

Katkıda bulunanlar

Cüneyt Evren

Defne Tamar Gürol

Berna Uluğ

İçindekiler

Genel Bilgiler	7
Program Hakkında Bilgiler	10
Denetimli Serbestlik Tedbiri Kararı Verilen Madde Kullanıcılarının/ Bağımlılarının Sağlık Kurumlarına Müracaatlarında Yapılacak İşlemler	9
İdrar Alımında Dikkat Edilecek Noktalar	11
Oturlar	13
1. Denetimli Serbestlik Bilgilendirme ve Bağımlılık Kavramı	15
2. Uyuşturucu/uyarıcı Maddeler ve Etkileri	29
3. Motivasyon Kazandırma	42
4. Duygu, Düşünce ve Davranış Döngüsü	49
5. Tekrar Kullanmaya Başlamayı Önleme	59
6. İyileşmek İçin	68
Ekler	77
1. Denetimli Serbestlik Bağımlılık Programı Değerlendirme Formu	79
2. Denetimli Serbestlik Bağımlılık Programı Bilgi Notu	80
3. İlgili Genelge	81
4-5. Resmi Yazı Örnekleri	83
6. Denetimli Serbestlik Kapsamında Gözetim Altında İdrar Örneği Toplama Formu	85
7. Kanun ve Yönetmelik Maddeleri.....	86

GENEL BİLGİLER

Denetimli Serbestlik Kurumu, suça uygulanan yaptırım veya tedbirin ceza infaz kurumu dışında, yani toplumun içinde yerine getirilmesi ile ilgili bir kavramdır.

“Denetimli serbestlik”, hükmün ertelenmesi, suçluluk tespitine rağmen ceza tayin edilmesi, ceza tayininin ertelenmesi veya Kıta Avrupası’nda uygulandığı şekliyle cezanın infazının ertelenmesi olarak ifade edilmiştir.

Denetimli Serbestlik sistemini; soruşturma, sorgulama, hükümlülük aşamasında adalet sistemi açısından önemli bir boşluğu doldurmayı, suç işleyenlerin topluma kazandırılması için yapılacak çalışmalarla, sorumluluğu hemen tüm toplum kesimlerine yaymayı, suç işleyenin dışlanmadan topluma kazandırılması için onlara yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

Denetimli serbestlikte sanık veya mahkuma yüklenen yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde bu tedbirden vazgeçilmesi, ertelenen hükmün verilmesi veya cezanın çektirilmesi mümkündür.

Yani “kişinin cezası, tedavi ve denetimli serbestlik tedbirinin gereklerine uygun davranmaması halinde infaz edilir”.

Ülkemizde ilk kez oluşturulan bu Kurum, 5402 Sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu ile yasal bir zemine oturtulmuştur. Denetimli Serbestlik, Cumhuriyet Başsavcılıkları, Ceza İnfaz Kurumları, Sivil Toplum Örgütleri, Kamu Kurumları ve Kolluk Gibi Devletin pek çok birimini ilgilendirdiği, ilk kez oluşturulduğu ve fiili bakımdan bir geçmişi de olmadığı için, etkin bir şekilde uygulanabilirliğini sağlamak amacıyla projelendirilmiştir.

Denetimli serbestlik kurumu, Merkez (Daire Başkanlığı) ve Taşra (Şube Müdürlükleri, Bürolar, Koruma Kurulları) teşkilatından oluşmaktadır. Fail hakkında infazın toplum içinde yapılmasında temel görev “Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlükleri”, “Bürolar” ve “Koruma Kurulları”na düşmektedir.

Bu sistemde nihai amaç; hükümlüler açısından, hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine seçenek yaptırımlar uygulanması suretiyle hükümlünün topluma kazandırılması, koşullu salıverme müessesesinin amacına daha uygun kullanılması ve bu şekilde infaz rejiminin etkinliğinin sağlanması, şüpheli ve sanıklar açısından ise, tutuklama tedbirine seçenek olan adli kontrol uygulaması ile haksız tutuklamaların sebep olduğu insan hakları ihlalleri ve ekonomik külfetin ortadan kaldırılmasıdır.

Uygulama Süreci

Kılavuzun sonunda hukuki metinler bölümünde konuyla ilgili yasal düzenlemeler yer almaktadır. Bu düzenlemeler göz önüne alındığında:

1. 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 191. maddesi kapsamında Denetimli Serbestlik (DS) hükmü atıf olunan hükümlülerin önce DS bürosuna 10 gün içinde başvurmaları gerekmektedir.
2. DS bürosunda hükümlülerin önce **18.4.2007-26497 tarih ve sayılı Resmi Gazetede yayınlanan** Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliğinin 83. maddesinin 3. bendinde belirtildiği şekilde Sağlık Bakanlığınca belirlenen sağlık kurumuna sevk yazısı yazılarak, sanık veya hükümlünün beş gün içinde bu kuruma başvurması istenmelidir.

DENETİMLİ SERBESTLİK TEDBİRİ KARARI VERİLEN MADDE KULLANICILARININ/ BAĞIMLILARININ SAĞLIK KURUMLARINA MÜRACAATLARINDA YAPILACAK İŞLEMLER

- 1- Denetimli serbestlik vakaları, bünyesinde psikiyatri uzmanı ve psikolog bulunan devlet hastanelerine yönlendirilecektir.
- 2- Denetimli serbestlik büro/şubelerince sevk edilen vakalar için, devlet hastanelerinde iki haftada bir olmak üzere üç idrar testi (zorda kalındığında tek kullanımlık testler de uygulanabilir) yapılacaktır.
- 3- Denetimli serbestlik vakaları için psikiyatri uzmanı tarafından bağımlılık olup olmadığına dair klinik değerlendirme yapılacaktır.
- 4- Üç idrar testi ve yapılan klinik değerlendirme sonucunda, vakanın bağımlı olmadığı düşünülüyor ise denetimli serbestlik için gerekli rapor yazılacak ve denetimli serbestlik büro/şubelerine iletilecektir.
- 5- Üç idrar testi ve yapılan klinik değerlendirme sonucunda, vakanın bağımlı olduğu düşünülüyor ise;
 - a) Üç idrar testinde de negatif bulgu verdiyse vakanın maddeden arınmış (erken tam remisyon) olduğu düşünülerek denetimli serbestlik için gerekli rapor yazılacak ve denetimli serbestlik büro/şubelerine iletilecektir.
 - b) Testlerden en az birinde pozitif bulgu tespit edildi ise, hastanın madde kullanımının halen devam ettiği düşünülerek, müdavi psikiyatrist tarafından altı haftalık denetimli serbestlik bağımlılık programına başlanacaktır.
 - c) Şiddetli kesilme belirtisi halinde, psikotik bozukluk veya intihar riski olan depresif bozukluğun eşlik ettiği durumlarda müdahale, ileri tetkik ve tedavi için vaka bağımlılık merkezlerine sevk edilecektir.
- 6- Altı haftalık denetimli serbestlik bağımlılık programı sonucunda yapılan değerlendirmeye göre;
 - a) Bağımlılık tedavisine ihtiyaç olduğu düşünülen vakalar madde bağımlılığı tedavi merkezlerine sevk edilecektir.
 - b) Bağımlılık tedavisine ihtiyaç olmadığı düşünülen vakalar denetimli serbestlik süreci başlatılmak üzere gerekli rapor yazılacak ve denetimli serbestlik büro/şubelerine iletilecektir.
- 7- Madde bağımlılığı tedavi merkezlerine yönlendirilen vakalarda üç aydan az olmamak üzere (en az iki haftada bir görüşme ve toksik analizler yapılmak üzere) yapılan takip sonucunda karara varılacak, gerekli rapor yazılacak ve denetimli serbestlik büro/şubelerine iletilecektir.

PROGRAM HAKKINDA BİLGİLER

Amacı

Bu programın amacı

- Madde kullanım sorunu olanların madde kullanımını sonlandırmak için yapabileceklerine ilişkin bilgilendirilmesidir.

Kimler alınır?

Bu programa uyuşturucu, uyarıcı ve uçucu maddeler ile alkol kullanım sorunları nedeniyle Denetimli Serbestlik tedbiri uyarınca hastaneye yönlendirilen kişiler alınacaktır.

Temel bilgiler

- Bu program bir eğitim programıdır.
- Açık bir grup olup, herhangi bir yerinden kişi programa alınabilir.
- Oturumlara katılım sayısı, oturumlardaki uyum düzeyi, negatif gelen idrar sayısı ve yapılan ödev sayıları kişiler hakkındaki nihai değerlendirme için gerekli kaynakları sağlayacaktır.
- İdrar değerlendirmesi:
 - Kişinin başlangıçtan itibaren idrarı pozitif olabilir. Ancak son üç oturumda idrarı negatifleşmelidir. Negatifleşmiyorsa bağımlılık tedavi merkezine sevk edilir.
 - İdrarı negatif olarak oturumlara başlayan hükümlünün 3 idrarı pozitif bulunursa tedavisi sonlandırılarak Bağımlılık merkezine sevk edilir
- Hükümlünün oturumların hepsine katılması beklenir.
- Oturumlardaki uyum düzeyinin 9-12 puan arasında olması beklenir.
- Ödevlerin en az 4 tanesini yapması beklenir

İlk kez gelenlere yapılacaklar

- Yeni gelenlere “Denetimli Serbestlik Bağımlılık Program Bilgi Notu”nu dağıtın.
- Değerlendirme Formuna bilgi notunu okuduğuna dair imza atmasını isteyin.

Her oturumda yapılacaklar

- İdrarların alınmış olmasını, Değerlendirme Formunun imzalanmasını sağlayın.
- Ödevleri toplayın, getirenleri Değerlendirme Formuna işaretleyin
- Oturum sonunda uyum düzeyini Değerlendirme Formlarına işaretleyin (0=uyumsuz, 1=orta derecede uyumlu, 2=uyumlu)
- Her oturum sonunda verilmesi gereken bilgi notunu dağıtmayı unutmayın

Programın kuralları

- Burada konuşulanlar gizlidir
- Herkes fikrini söylemekte özgürdür
- Başkasının sözü kesilmemelidir

İDRAR ALIMINDA DİKKAT EDİLECEK NOKTALAR

Denetimli serbestlik uygulamalarının psikoaktif madde kullanımına bağlı tanı ve tedavi sürecinde psikoaktif maddeler ile ilgili laboratuvar tetkikleri (örn; idrar analizleri) bu sürecin objektif ilerlemesini ve sonlandırılmasını sağlayacak en önemli faktörlerden biridir.

Doğru ve güvenilir sonuca ulaşabilmek için laboratuvar koşullarının sağlıklı bir şekilde işlemesi önemlidir. Psikoaktif madde bağımlılığı ile ilgili Denetimli Serbestlik Uygulamalarında psikoaktif maddelerin değerlendirilmesi için çoğunlukla idrar numuneleri kullanılmaktadır.

Sağlık bakanlığının hastanelerindeki laboratuvarlarda CEDİA denilen yöntemle idrar numuneleri incelenmektedir. Bu testler tarama testleridir ve semi kantitatif testlerdir.

Ayrıca denetimli serbestlik uygulamasında; yoğun kullanım gerekmeyen yerlerde tek seferlik testler de kullanılabilir. İdrarda madde bakıldığında negatif çıkması halinde hükümlünün madde kullanmadığı konusunda hekime bilgi verebilir.

Laboratuvar koşullarında numune ile çalışılması ne kadar titizlik gerektirirse de, kişiden laboratuvarında değerlendirilmek üzere idrar numunesinin alımı da bir o kadar aynı özen ve ciddiyeti gerektirir.

Numune alım işleminin güvenilir olması için dikkat edilmesi gereken kurallar aşağıdaki gibidir.

- 1- Hükümlü, tanı ve tedavi süreci için idrar tetkiklerinin yapılması gerektiği konusunda bilgilendirilmelidir. İdrarlarında genel olarak yasadışı psikoaktif maddelerin metabolitlerine bakılabileceği, verdiği idrar numunesinden sorumlu olduğu bu yüzden testinin güvenilir olabilmesi için aşırı su içmemesi, tedavi ekibinin bilgisi dışında herhangi bir ilaç kullanmaması, eğer başka bir tıbbi tedavi için ilaç kullanıyorsa doktor raporu ile belgelendirmesi gerektiği anlatılmalıdır.
- 2- Tetkik için hükümlüye verilen istek kağıdı ya da barkod idrar alacak olan ekibin bir elemanı tarafından kimliği ile birlikte karşılaştırılarak tetkik isteğinin hükümlüğe ait olduğu saptanmalıdır.
- 3- Daha sonra kişi mümkün olduğunca üzerindeki kalın giysileri çıkarması istenmeli ve bu konuda yetiştirilmiş personel tarafından üstü aranmalıdır.
- 4- Üzerinde başka bir idrar numunesi olup olmadığı (dışarıdan madde kullanmayan birine ait idrar getirmeleri ve vermelerini engellemek için) özellikle dikkatle araştırılmalıdır. Bu değişik şekillerde yapılabilmektedir. Örneğin küçük bir aseton şişesinde idrar getirmek, vücutlarına serum seti dolandırarak set oluşturmak, vücutlarının belli bölgelerine saklamak (bu yöntem de tesisat denmektedir) şeklinde olabilmektedir.

- 5- İdrar alımı sürecinde gereken dikkat ve özenin gösterilmemesi, bu konuda aşırı kafa yormuş ve çeşitli kaçamak yollar bulmuş olan başvuruların gözden kaçmasına ya da atlanmasına neden olabilir.
- 6- Araması yapılan kişi, idrar yapacağı bölmeye alınır. Bu bölümde hükümlü bir personelin önünde, musluk bulunmayan özel bir kabinde idrarını yapmalı ve personele teslim etmelidir
- 7- Yine de her ihtimale karşı gözden kaçacak bir durumla karşıya kalınmaması için, idrar yapıldıktan sonra, personele teslim edilen numunenin sıcaklığının kontrol edilmesi önemlidir. Teslim edilen idrar numunesinin yeni yapılmış bir idrarın olması gereken sıcaklıkta olup olmadığı da her seferin de değerlendirilmelidir.